

Teaterförbundets Lars Edström: Dags passa sig för kassett-TV

Lars Edström är ny ordförande i Svenska teaterförbundet.

Han har varit en trågen arbetare i det förbundet i åtskilliga år och också fackligt verksam på sin arbetsplats, Stockholms stadsteater, där han är regissör och skådespelare.

Vad ska du verka för? frågar man, och listan är lång: kulturspridning, äntligen stöd till fria grupper, lagbunden yttrandefrihet, avtal för kassett-TV, där SF:s nya utspel och annat gjort det angeläget att se upp...

Med kulturspridning menar Lars Edström att varje region ska ha sin teater eller teatergrupp, som för finansieras av landsting eller kommun. Riksteatern har startat en del grupper, men att Riksteatern sköter det här är nog inte så önskvärd.

Stöd åt fria grupper

För de fria teatergrupperna har vi i förbundet krävt att staten skulle stå för 55 procent av deras ökostnader, liksom vid institutionsteater. Dessutom är vi emot kulturrådets förslag att fria grupper bör knytas till en institution. (Kulturrådet har avgivit ett fiktet uttalande för ett halvår sedan om teaterns och kulturs framtida utveckling och spridande.)

De fria grupperna tvingas nu producera hela tiden för att existera, vilket utsätter dem för hård press. De betyder mycket för utvecklingen inom svensk teater, de måste ju ha rätt att existera. Vilka som ska räknaas dit är ingen såråga, det finns grupper som har

visat sig livskraftiga och som också betytt mycket för att sprida teatern i olika regioner. Ta Fria Proatern i tex, som samarbetar med publikorganisationen Folkets Teater över hela landet.

Teaterförbundet har fö gått med både i Folkets Teater och Folkets Bio som medlem för att stödja de fria distributionsformererna.

Men vi har märkt en kärvar ekonomisk linje över lag. Vi uppvaktar departement och TMR, och de är nog positiva — tills de ska ut med pengar...

Små bruna kuvert

Andra krav för teaterarbetare är anställningsrygghet. För frilansarna har man nu utverkat halvårsengagemang i stället för pjäsenengagemang. Det betyder mycket, framför allt för dem som turnerar. Ar man med både på hösten och våren får man faktiskt lön på sommaren också!

Anställningsrygghet... Den längsta tid en skådespelare är anställd är faktiskt ett år. Men vid institutionsteaternas förlängda år efter är automatiskt om uppsägning inte sker. Men nya teaterchefer vill ju ofta lyta ut ett folk. Senast i våras var det tre uppsägningar i Helsingborg i ett och ett chefsbytte.

Jag minns hur det var, säger Lars Edström, för inte så hemskt många år sedan när man kom ut från repetitionen, och där stod teaterchefens sekreterare med sju små bruna kuvert som hon delade ut...

Riktigt så kan det inte gå till längre. Men man skulle önska, säger Lars Edström, att det fanns större

FOTO: THOMAS BERGMAN

Lars Edström på Stockholms stadsteater valdes till teaterförbundsordförande på försommaren. Yttrandefrihet och direkt stöd till fria grupper hör till de saker han ska verka för.

Gjorde buskis

Lars Edström är på Stockholms stadsteater, där han har deltagit i existerande arbetsformer: skådespelare, regissör, gruppledd. Han började med buskis för pensionärer, en pjäs av Norlander som han satte upp i Bragehallen på Skansen för ett antal år sedan.

Han fortsatte det folkliga med sin uppsättning av Gustaf af Geijerstams "Stor-Klas och Lill-Klas" på Stora scenen, roligt och hemskt och realistiskt med granar och fors som sagan själv.

I vintras ägnade han sig åt kretsteater: Stockholms stadsteater spelade Dario Fo och "Jorden runt på 80 dagar" på scenerna i Stockholms förorter. Det var ett försök från teaterns sida, den verksamheten.

Om den ska fortsätta behövs det pengar, från kommunen men också från landstinget, som hittills inte gett något. Men det är inte säkert, inte heller kanske önskvärd, att det blir Stadsteatern som i framtiden ska stå för den grenen. Det finns många fria grupper som arbetar i Stockholms förorter. Och det är väl onödigt att Stadsteatern växer sig alltfort.

Men det har varit viktigt med de produktions- och Stadsteaterns turner i ungdomsgårdarna i tex. De breddar publikkontakterna.

Född på Skansen

På Skansen, där Lars Edström registrerade buskis, är han också född för 38 år sedan. Hans far hade restaurang där, och det måste ha varit något särskilt med uppväxtmiljön, för alla fyra barnen kom att ägna sig åt teater: systarna Britta och Ingrid, som nu bär på TV 2, där de sköter planering respektive barn-TV, och broder Per med sin Arenabäst.

Senare bodde man i Västerås, där Lars på gymnasiet gjorde skolpjäser. Efter studenten kom han till Stockholms universitet för att läsa nationalekonomi men började i stället registrera juristspex. Sedan blev det Munkoteatern och därefter Dramatens elevskola och ett års engagemang.

Fackliga efter "Skärmarna"

Sedan kom han till Stadsteatern, och där har han stannat.

Där var vi verkligen inte fackligt medvetna till en början. Det var vid repetitionen av "Skärmarna" som det började hända. (Genets pjäs av Algeriet sattes upp av Per Verner Carlsson och var en av den nyetablerade Stadsteaterns märkligaste, men lång och ingen publiksuccé. Före ställningen varade i fem timmar, upplade på två kvällen.) Det blev alltså dryga repetitioner, och vi skådespelare hörde oss för om det inte fanns någon övertidsersättning.

Då sade de att det hade de inte tid att räkna ut, men vi räknade själva, och så blev det så småningom stor facklig aktivitet på teatern. Sedan kom gruppen, Lonnert med sina uppsättningar, äldreteater, Bergquist-Bendrik, Klarateater, kretsteater...

KATJUSJA

Som gick ut på stranden har många rysk soldat sjungit om. Det är en mycket populär sång i Sovjet. Nu har dess upphovsman, Michail Isakovskij, dött. Han skrev i livet också poesi och "återspeglade" där tankar, känslor och strävanden hos det ryska folket då det byggde kommunismen", står det i dödsrunan signerad Leonid I Bregjnev, Alexej Kosygin och Nikolaj V Podgornyj.

LOUIS de FUNES

som vi ser här i massor av filmer förekommer också på scenen. I höst ska han spela i "Toreadorvalsen" av Anouilh på Champs-Élysées i Paris. Jean-Claude Brialy uppträder i höst på Marigny i Feydeaus "Leva loppet".

— Skillnaden var ju att man övergick från bunden regissör till att arbeta öppnare. Alla var med och kände sitt ansvar. Vilket torde ha betytt en hel del för de flesta på teatern.

Regisserar Arden

Nu är Lars Edström i höst med i ett grupprojekt om vilket han inte vill avslöja mer än att Bergquist-Bendrik skriver. Så ska han själv dessutom sätta upp en pjäs av John Arden på nya scenen. Stadsteatern har faktiskt en liten Ardentradition att försvara, "Leva som svin", "Kapten Musgrave" och annat på 60-talet.

Den här pjäsen handlar om Irland och heter "The Ballygombeen Bequest". Svensk översättning funderar man mycket över, men bequest betyder alltså ärv. Den stoppades i London för det brännbara ämnets skull, engelsk kolonialism på Irland. Lars Edström söker nu personer med kunskap om förhållandena, för bakgrundsinformation.

Men frågan är sedan om registrerat i vinter blir huvud- eller bisyssla, för förbundet kräver sitt. I september är det stor kongress i FTA:s regi. FTA är den internationella skådespelarfederationen, där för svenske teaterförbundsledaren Rolf Rembe är generalsekreterare. Från de flesta länder kommer deltagare, också från Latinamerika, och för dem ordnar man resan genom fond och insamling bland svenska medlemmar.

Där har de minnsann andra bekymmer än vi, censur, fängelsestraff... för att inte tala om hur det är i Turkiet.

Kassett i blockad

Då kommer t ex kassett-TV upp. Det är ett område där man verkligen har anledning att se upp. Vi har tills vidare uppmanat våra medlemmar att inte medverka i sådana inspelningar innan ett

avtal är upprättat. Kassettinspelningar är alltså i blockad, vilket kan vara bra att veta.

I USA har man gjort någon form av avtal, och vi ska nu höra oss för om det och verka för ett sådant i Sverige. Vi har tillsatt en mediekommitté som nog får mycket att göra.

Upphovsmannarätten — dvs skådespelares och andra medverkandes rätt att få ut pengar för en produkt som används i annat medium — har börjat erkännas. Vi har tillförsäkrats en symbolisk penning när gamla långfilmer säljs till TV. Det är viktigt att den principen har gått igenom.

Sedan har vi andra krav vad gäller radio/TV: t ex att alla som anslutas som skådespelare ska få lika ersättning. Det gick inte igenom i avtalet nu. Men vi kräver det och hoppas därigenom att man ska använda utbildad arbetskraft. Det finns ju en tendens nu att använda allt fler amatörer som TV-skådespelare, ta t ex "Nybyggarsland".

Yttrandefrihet

Till Sveriges Radio har Teaterförbundet för inte så länge sedan riktat en skarp skrivelse mot censuransatser, föranledd bl a av TV:s stopp för Fria Proatern i en liten sketch om Markita...

Det är självklart att yttrandefriheten — för det här hör dit — bör bli inskriven i nya grundlagen, säger Lars Edström.

Teaterförbundet växer i n. En del av filmarbetarna — regissörer, fotografer, ljudtekniker — har redan gått med. För filmfolket finns en särskild ombudsman. Balettfolket kom nyligen från Musikerförbundet.

Det är möjligt att det här bra med ett starkt förbund, där alla verksamma är med. Alltså också de som nu hör till Musikerförbundet.

DISA HASTAD

Har barnen glömts bort på Moderna museet?

— Den nyfikna publik som tog vara på allt som bjöds under 1960-talet finns inte längre, säger Pontus Hultén, avgående chef för Moderna museet i Stockholm, i en avskedsintervju i DN.

Kaa Eneberg, fn medarbetare på

Synpunkten

DN:s redaktion, tar upp frågan:

— Hultén kanske har rätt, men det är också en annan faktor som saknas i dag — 60-talets Moderna museum. Det kan tom vara på plats att fråga vem som svikit vem — museet eller publiken?

Frågan kan naturligtvis inte besvaras entydigt. En del av svaret tror jag dock man kan få med utgångspunkt från en alldeles speciell satsning som museet gjorde. Den stora satsningen på barnen — den kommande konstläkargenerationen.

I centrum för denna för svenska förhållanden imponerande satsning stod den s k barnfilmstudion. Det var en klubb som samlades på lördagar och söndagar.

Till en ringa kostnad fick barnen — de flesta under 10 år och åtföljda av föräldrar — se avancerad experimentfilm, gamla fina dokumentärfilmer, Calders oförglömliga cirkusfilm. Det var oenkligen en satsning i kvalitet — ett slag i ansiktet på den rutinmässiga barnunderhållningen. Folk trängdes om medlemskap och satt i telefonkö i oändlighet på anmälningsdagen varje höst och vinter.

Filmvisningarna varvades med oförglömliga gästspel av mimaren Marcel Marceau och Staffan Westerberg, innan han blev allas och envars genom TV.

Efter visningarna tog Carlo Derkert publiken på konstrond och presenterade några konstverk i taget. Han gjorde det på sitt eget speciella sätt, berättade fakta, hjälpte barnen (och de vuxna som trängde på) till inlevelse och lysande samtidigt på barnens synpunkter.

Efter filmvisningarna tog Carlo Derkert publiken på konstrond och berättade för barnen på sitt eget speciella sätt... Att Moderna museet nu är passivt gentemot barnen kan inte bara bero på anslagsbrist, skriver Kaa Eneberg.

Alla älskade lördagarna på Moderna museet. Min man och jag, våra vänner, och viktigast av allt gjorde Susanna, född 1959, det. Hon var den kommande konstgenerationen. Vi kände alla djupt för det hela, och för Susanna var det HENNES museum.

Men redan mot slutet av 60-talet började glansen mattas. Och jag tror inte att det bara berodde på att vi var övermätta. Vi ville dela med oss åt Susannas synkon, födda 1962 och 1963. Men det gick inte så bra.

Susanna hade redan sett allt som visades, ofta flera gånger. Det var inte längre köer till filmklubben. Hennes synkon hade också sett en hel del på TV. Det låg nästan något symboliskt i att man inte längre fick snurra på Calders jätte-mobiler.

Sedan reste vi bort, såg Rauschenberg i New York etc. För ett var sant med den Hulténska satsningen när det gäller både barn och vuxna. Den gav mersmak, samma mersmak som museichefen tydligen själv fått.

För två år sedan var vi tillbaka igen. Susanna var 12. Hon kände igen allt — allför väl — den Rauschenbergska geten, minnena av "Hon" låg ännu kvar i luften.

Snobbverksamhet

Men mycket nytt hade inte hänt. Susanna såg på Moderna museet med samma nostalgi som hennes mor såg på Historiska museet. De gigantiska skulpturerna vid infarten till Skeppsholmen var nya, men endast ett återseende av "Hon". Susanna mindes med vemod den stora mobilutställningen med allt som klickade och klack.

Barn- och ungdomsverksamheten var den sommaren reducerad till ett tryckeri där vi hade kul en hel dag. Men vi såg många som inte hade roligt. Tveksamma föräldrar sågs istället till när deras barn ville göra något. De visste inte riktigt hur man skulle ta itu med det hela. Det var en snobbverksamhet som krävde att föräldrarna skulle veta en hel del. Många gick därifrån utan tryck.

För en månad sedan var Susanna här igen — nu 14 år. Hon såg Enrico Bajis jättecollage om anarkistens död. Det verkade hon tyckte alla snodarna på golvet var majsiga och undrade om man kunde vara säkrare på att de ligger lika var än verket visas. Det gav oss stoff för samtal i åtskilliga timmar.

Sedan såg hon på geten igen, Marilyn Monroe och fotoutställningen från Lima. Hon tyckte allt var bra, för hon säger aldrig något illa om sitt museum. Men hon hade definitivt vuxit ifrån museet. Det var hennes Historiska museum.

Hur blir det nu?

Ändå är hon lyckligt lottad. Hon fick uppleva blomstrings-tiden, fick lära sig att gilla konst med Hultén och Derkert som vägledare.

Men hur blir det med 70-talets barn? Jag vet att åtskilligt har gjorts också på senare år — filialen etc, men det är ändå något som saknas.

Pengar? Jag tror inte bara det är fråga om anslag. Hultén hade faktiskt inga jättesurser för sin barnfilmssatsning — och den var rätt amatörmässig i början.

Hur blir det med konsten och 70-talets barn?

KAA ENEBERG

Damer som drar
STÖRRE går till

ATELJE

klänningen

JUST NU
Lågrprisveckor
SPECIALISTEN

Egen tillverkning

Fleminggatan 29. Tel. 51 60 30
Hörnet Fleminggatan—Agnegatan

BALETT
AKADEMIEN

Intensivkurser i balett, jazz, modernt och stepp
23 juli-17 augusti

aaron girard/herman howell/miriam berns/dorothy hall

Upplysningar: Balettakademien
Västmannagatan 43, 113 25 Stockholm
08/30 13 20, 30 05 35, 23 64 50
Kursverksamheten vid Stockholms Universitet

GLÖM INTE
EMMA och KRISTINA
"GRATTA" MED BUKETTENS
mängder av BUKETTER och
KRUKVÄXTER!
EXTRA-PRIS på
KRYSANTEMUM i kruka

buketten

195

Per styck

Stockholm Birger Jarlgatan 18, Drottninggatan 66,
Götgatan 82, Skärholmen Centrum

Fylkingen sprider
konstiga ljud
i Humlegården

musik

Humlegården, söndag: Sommar-konsert av Fylkingen.
PROGRAM: "Landskapsmusik 1973". Kollektiv elektronisk komposition av åtta tonsättare.
PRODUCENT: Ake Erikson.
TEKNISK PRODUKTION: Ljudatgergivning.

många sköna ljud och rytmer. Fylkingens tonsättare försöker alltså ta upp vardagliga ljud, som vi i allmänhet terroriseras av — om vi inte noterar dem med likgiltighet — och försöker transformera dem till något konstnärligt och i bästa fall vackert, med många associationer.

Idén är inte oriktig eftersom man vid våra traditionella utomhuskonserter ofta blir störd av just de allmogliga ljuden omkring en. Jag kommer med fasa ihåg en konsert i Stadshuset där med dåliga högtalare, bättutande och flygmånsindån över Bizets skira C-dur-symfoni och Verdikoloraturen.

Men här kunde man ligga och flumma till på parkens gräsmatta, omgiven av en ljudmatta. Någon gång brassade ljuden på ordentligt, medan Humlegårdens "invånare", på lagom avstånd från högtalarna, fick sig en stilla rök.

Årets landskapsmusik, som ges i samarbete med Stockholms stads kulturråd, kan man också lyssna till nästa söndag från kl 13.00 till 17.00. Om det inte regnar förstås.

MARCUS BOLDEMANN

'Fyndtorget'

- en butik i butiken

På Fyndtorget — vår extrabilliga hörna — hittar du idag bl.a. hängselkjolar i manchester, tvärrandiga frottéklänningar, blusar och jumprar till verkliga fyndpriser

t ex idag

Tenniströjor i acryl - flera modeller,
har kostat 46:75, 42:50
idag alla ett pris

9:90

Jerseyblusar med kort ärm, mönstrade och
enfärgade, har kostat 13:90, 21:75 i dag 6:90, 9:90
Blommig bomullsskjorta med lång ärm 19:90
Flätjumper med rund hals och lång ärm, har
kostat 24:90 i dag 14:90

Hennes

Tel. 08/23 74 40